

nis pabrėžė, kad filosofijos istoriko darbui visų pirma būtinas teorinis smalsumas —

bandymas analizuojamoje teorijoje išvelgti racionalų grūdą.

N. Lomanienė

METODOLOGINĖ IRACIONALIZMO ANALIZĖ

1986 m. balandžio 8 d. LTSR MA Filosofijos, sociologijos ir teisės instituto filosofijos mokslų daktaro laipsnių (filosofijos istorijos specialybė) teikimo specializuotos tarybos posėdyje VVU Filosofijos katedros docentas Marijus Arvydas Šliogeris apgynė daktaro disertaciją „Egzistencinio mąstymo ontologinė struktūra ir jos socialiniai-daiktiskieji pagrindai (Iracionalizmo istorinė-metodologinė analizė ir kritika)“.

Pastaraisiais dešimtmečiais tarybinėje filosofinėje literatūroje iracionalistinei filosofijai, ypač egzistencializmui ir fenomenologijai, dėmesio netrūko — pasirodė nemaža knygų ir straipsnių, skirtų personalijoms (ypač S. Kierkegorui, A. Šopenhaueriui, F. Nyčei, E. Huserliui, M. Heidegeriui, K. Jaspersui, Ž.-P. Sartrui ir kt.) arba atskirosioms problemoms, kurias išskėlė ši filosofija (laisvės, laiko, transcendencijos, žmogaus ir kt.). Gerokai mažiau buvo tiriama metodologiniai iracionalistinės filosofijos pagrindai, bendrosios giluminės jos struktūros, kuriomis remiasi visos iracionalistinės filosofijos atmainos. Bandymai išryškinti tokio tipo problemas buvo sporadiški, jiems trūko platesnio istorinės filosofinės medžiagos konteksto, iš anksto parengtos, teoriškai pagrįstos tyrimo metodikos. A. Šliogeris pasiūlė naują žiūros kampą — savo disertacijoje (jos visas tekstas, išskyrus pirmąjį skyrių „Tyrimo objektas ir metodas“, paskelbtas autoriaus knygoje¹) jis užsibrėžė kritiškai išanalizuoti iracionalistinės filosofijos metodologinius pagrindus, jos socialines ištakas ir materialias-daiktiskąsias prielaidas. Atskleidęs fundamentines šios filosofijos struktūras, kurios leidžia visas jos sroves traktuoti kaip vieningą ir savitą racionalumo tipą, susiformavusį pohėgelinėje buržuazinėje filosofijoje ir pasižymintį pakankamai aiškiu nuoseklumu bei struktūriškumu, autorius galėjo naujai pažvelgti į iracionalistinę filosofiją, jos sroves, išryškinti tokius jos bruožus, kurių negalima pastebėti tyrinėjant atskiras šios filosofijos atmainas, taip pat galėjo aiškiau apibrėžti iracionalistinės filosofijos vaidmenį dabar-

ties ideologinėje kovoje, pateikti labiau pagrįstą ir efektyvesnę jos kritiką.

Oficialieji oponentai prof. L. Čiuchina, prof. M. Kiselis, prof. J. Minkevičius vieningai pažymėjo vykusį temos pasirinkimą, teorinio sumanymo ir tyrimo metodikos originalumą, rezultatų reikšmingumą, disertanto erudiciją, puikų jo profesionalumą. Prof. L. Čiuchina ginamą disertaciją apibūdino kaip pirmąjį tarybinėje literatūroje sisteminai išplėtotą iracionalistinės filosofijos ir jos paradigminės ontologijos struktūros tyrimą, kuriam būdingas toks aukštas idėjinis-teorinis lygis, analizės gilumas, aiškus dėstymas ir preciziškos formuluotės. Jos manymu, disertantui ypač pavyko trečiasis skyrius, kuriame pateikti teoriškai ir stiliškai puikūs S. Kierkegoro, E. Huserlio, M. Heidegerio, K. Jasperso filosofiniai portretai. Prof. M. Kiselio nuomone, A. Šliogerio disertacija tarsi užbaigia gana ilgą egzistencializmo filosofijos, kaip specifinio ideologinio fenomeno, išsąmoninimo, jos supratimo tarybinėje filosofinėje literatūroje procesą. „Ji esmingai pagilina mūsų egzistencializmo ir viso iracionalizmo supratimą, atveria naujas galimybes tobulinti šios filosofinės srovės marksistinę kritiką. Tai veikalas, kuriame gerai ir rūpestingai apgalvota ne tik pagrindinė minties eiga, bet ir visos detalės, kuris skaitytojui specialistui nuolat kelia naujų minčių dargi tais klausimais, kurie tarsi gerai žinomi iš esamos marksistinės literatūros.“ Prof. J. Minkevičius pažymėjo, kad A. Šliogerio disertacija yra ne tik originali pagal savo objektą ir tyrimo metodą, bet ir sudėtingas, sunkus darbas, kurį autorius sėkmingai atliko. Egzistencinio mąstymo istorinė-metodologinė analizė — tai skirtingo nuo klasikinio mąstymo stiliaus ir naujo racionalumo tipo, kurį reikėjo ekstrahuoti iš empirinių istorijos faktų, rekonstrukcija. Tokia rekonstrukcija ir toks ekstrahavimas, t. y. egzistencinio mąstymo struktūrinių elementų atskleidimas, atliekamas analizuojant chrestomatiškai žinomus iracionalizmo filosofus, tačiau šis ekstrahavimas traktuojamas

¹ Žr. Šliogeris A. Žmogaus pasaulis ir egzistencinis mąstymas.— V., 1985.

ne kaip abstraktus reflektyvnis konstruktas, o kaip objektyvios mąstymo formos. Tokiam sumanymui realizuoti reikėjo atitinkamo filosofinio metodo, kurį disertantas ne tik korektiškai panaudoja, bet ir konceptualiai pagrindžia savo darbe.

Diskusijoje kalbėjo ir palankiai disertaciją įvertino prof. E. Meškauskas, doc. B. Kuzmickas, prof. B. Genzelis, prof. E. Nekrašas, doc. A. Gaidys, prof. R. Plečkaitis.

V. Andrejauskas